

wezen komt het 'verklaringsmodel' erop neer, dat het verschillend karakter van het kiesstelsel in beide landen de ultieme verklaringsgrond vormt voor enerzijds de weerzin van Labour jegens en anderzijds het enthousiasme van de PvdA voor 'Europa'. De Engelse sociaal-democraten kunnen dankzij het vigerende districtenstelsel, aan de macht zijnde, het eigen politieke program uitvoeren en vrezen een belemmering bij een inbedding in het Europese bestel. De PvdA is daarentegen gebonden aan compromissen met de confessionelen en ziet daarom integendeel voordelen bij een Europese inperking van wat als een pijnlijke inklemming wordt ervaren. Dat de koers van beide sociaal-democratische bewegingen in hoge mate gedragen wordt door het economisch getij, de onderscheiden historische ontwikkeling van beide landen, culturele en in het bijzonder godsdienstige invloeden en de wording van een 'sociaal kapitalisme', waar de sociaal-democratie zich hecht mee verbindt, komt bij Heyting slechts terloops aan de orde. Geheel in stijl ontbreekt een meer theoretische of reflexieve conclusie en de gepresenteerde 'Samenvatting' doet wat ze belooft: het recapituleren van het voorgaande, zonder enige verderreikende pretentie.

Ofschoon de werklust van de auteur bewondering afdwingt en, zoals gezegd, op het niveau van concreet feitenmateriaal veel heeft opgeleverd, kan men zich in gemoede afvragen of bovenvermelde probleemstelling een beantwoording vergt volgens de lange historische lijnen die de auteur presenteert. Het had voor de hand gelegen de vooroorlogse ontwikkeling van beide sociaal-democratische partijen in een beknopte en interpretatieve samenvatting weer te geven, om vervolgens uitgebreid op de ontwikkelingen na de oorlog in te gaan die — ook volgens de auteur zelf — in veel opzichten van beslissend belang zijn geweest voor de Europese integratie. Een te groot deel van de historische exercitie van Heyting is nauwelijks of slechts indirect relevant voor de beantwoording van zijn probleemstelling en had beter achterwege kunnen blijven.

De auteur suggereert weliswaar een waardevrije studie te verrichten, maar blijkt in feite gevangen in eigen opvallende (voor)oordelen. Zo gaat zijn sympathie zeker niet uit naar de marxistische stroming binnen de sociaal-democratie en hij spreekt ongenueanceerd van 'de dogma's van Marx' (155) en rept al even onbekommerd van 'de steile marxisten' in de SDAP (168). De antipode is het als vanzelfsprekend steunen van de teloorgang van het revolutionaire, anti-kapitalistische concept van de sociaal-democratische arbeidersbeweging. Ook lijkt de Europese integratie bij voorbaat als een hoog goed te worden opgevat en ontbreekt elke kritische evaluatie van ontstaan en kenmerken ervan. Typeert de studie zich hiermee door een eenzijdig formeel-juridisch onderzoekskader en door vertekende impliciete waardeoordelen, tevens mag gezegd dat de noeste Sisyphus-arbeid van de auteur een waardevol overzicht heeft opgeleverd over de relatie van de Britse en Nederlandse sociaal-democratie tot de nationale staat en de Europese gemeenschap.

M. H. J. Buiting

O. Steens, *Rooms en studentikoos. Vriendschap, geloof en wetenschap in de Rooms-Katholieke Studenten Vereniging 'Sanctus Thomas Aquinas' te Amsterdam 1896-1980* (Amsterdam: Stadsuitgeverij, 1993, 486 blz., f69,50, ISBN 90 5366 026 7).

In 1896 verenigde een aantal Amsterdamse student-leden van de katholieke vereniging 'Geloof en Wetenschap' zich in een aparte studenten-dispuutkring. Daaruit ontstond in 1900 de katholieke studentenvereniging 'Thomas'. De nieuwe vereniging was aanvankelijk vooral een studieclub, maar ontwikkelde zich tussen 1900 en 1917 tot een traditionele studentenvereniging

meteen corporale cultuur. Veel leden van 'Thomas' waren trouwens tegelijkertijd lid van het Amsterdamse corps.

Tussen ongeveer 1910 en 1965 is de geschiedenis van 'Thomas' een reeks variaties op twee thema's. Moest 'Thomas' een gewone gezelligheidsvereniging zijn of had de vereniging verder reikende religieuze, culturele en sociale doelen? Moest het studentenleven geheel katholiek georganiseerd worden of behoorde de toekomstige maatschappelijke elite zich juist in te leven in de overwegend niet-katholieke samenleving. Het pleit werd in verschillende stadia beslecht ten gunste van het corporale gezelligheidsaspect in verzuild verband. Wel waren er telkens weer nieuwe generaties 'jongeren' — minderheden steeds — die van 'Thomas' meer verwachtten en vaak voor behoorlijk wat stennis zorgden. Ook kon de verzuiling van het verenigingsleven niet verhinderen dat in de door de 'jongeren' gemaakte oppervlakkigheid van het gezelligheidsleven op den duur het katholieke karakter van 'Thomas' verloren ging. Dan is het inmiddels 1965. 'Thomas' bloeit numeriek als nooit tevoren en betreft in 1969 nog een prestigieus nieuw trefcentrum. In werkelijkheid hebben malaise en verloedering dan al toegeslagen: het verenigingsleven overleeft de verhuizing niet en 'Thomas' zakt binnen twee jaar vrijwel geheel ineen. Men neemt zelfs niet meer de moeite om de vereniging op te heffen, zodat 'Thomas' in 1980 aan haar einde komt doordat de statutaire verenigingstermijn onopgemerkt verstrijkt.

Oscar Steens vertelt dit verhaal op grond van literatuur- en archiefonderzoek in 434 klein- en dichtbedrukte pagina's, die voor ondergetekende — hoewel 'nihilist' en geen Amsterdammer — echter tot het laatst boeiend bleven. Er zijn wel twee punten van kritiek. Op de eerste plaats staat de auteur soms wel erg lang stil bij zaken die op zichzelf die aandacht best waard zijn, maar die met 'Thomas' slechts in de verte verband houden (bijvoorbeeld bladzijden 70-74 en 199-203). Op de tweede plaats had er meer zorg besteed kunnen worden aan het begripsmatige referentiekader van het boek. Aansluitend bij de woorden 'vriendschap, geloof en wetenschap' (in de ondertitel) zijn er wel enkele aanzetten tot een meer generaliserende behandeling van het onderwerp, bijvoorbeeld in de context van de strijd om de katholieke verzuiling of in verband met het opbloeiende jeugd- en jongerenleven rond de eeuwwisseling (52-53, 77-78, 120-121 e. a.). Maar naar het einde van het boek toe miste althans deze lezer steeds vaker zulke pogingen om van deze geschiedenis iets meer te maken dan een aaneenschakeling van interessante en vermakelijke ontwikkelingen en incidenten. Een inleiding en conclusie van enig gewicht ontbreken ook. Velen zullen daar echter niet om malen — zeker niet in een boek dat een niet zo heel serieuze geschiedenis genuanceerd en op aanstekelijke wijze tot leven brengt.

J. M. Peet

G. W. B. Borrie, *Monne de Miranda. Een biografie* ('s-Gravenhage: SDU uitgeverij Koninginnegracht, 1993, 509 blz., f59,90, ISBN 90 12 08021 5).

Bornes volumineuze biografie van de Amsterdamse SDAP-wethouder Salomon Rodrigues de Miranda kan worden gezien als een vervolg op eerdere levensbeschrijvingen van zijn hand van de Amsterdamse grondleggers van de sociaal-democratische gemeentepolitiek P. L. Tak en F. M. Wibaut: de van de radicalen overgekomen Tak leverde de programmatische grondslag, Wibaut ontwikkelde die als leidende SDAP-wethouder verder in de praktijk. De grote verdienste van Bornes boek over De Miranda is dat diens belangrijke rol als 'uitvoerder' van de sociaal-democratische gemeentepolitiek in het tussenoorlogse Amsterdam voor het voetlicht wordt gebracht. Met onderbrekingen heeft De Miranda tussen 1919 en 1939 als wethouder gewerkt aan de stadsvernieuwing in de binnenstad en aan de stadsuitbreiding. Ook was hij actief in het tot